

Lema, categoría e *definiens* na fraseografía monolingüe do español e bilingüe español-alemán

Aina Torrent-Lenzen¹

Fachhochschule Köln

Universität Wien

Neste artigo expoñemos as directrices que estamos a aplicar na elaboración do *Diccionario español-alemán de locuciones del español de España de Colonia/Hamburgo* polo que se refire a determinados aspectos da microestrutura. Algunhas das dificultades que expoñemos son: por un lado, a determinación dunha forma para o lema, así como dunha categoría gramatical que lle corresponda; e, por outro lado, a formulación do *definiens*. Igualmente, tratamos as interrelacións entre estas tres entidades microestruturais (lema, categoría gramatical e *definiens*). En menor grao, tamén se teñen en conta os mencionados aspectos desde o punto de vista da fraseografía monolingüe do español.

Palabras clave: lema, categoría gramatical, *definiens*, fraseografía monolingüe do español, fraseografía bilingüe español-alemán, microestrutura.

In this paper we present the guidelines we are applying to the creation of the Diccionario español-alemán de locuciones del español de España of Colonia/Hamburgo with regard to some aspects of its microstructure. Some of the difficulties that are put forward are: on one hand, the determination of one form for the lemma, together with the corresponding grammatical category; and, on the other hand, the formulation of the definiens. We also deal with the relationships between these three microstructural entities (lemma, grammatical category and definiens). To a lesser extent from the point of view of the Spanish monolingual phraseology these aspects are also taken into account.

Keywords: lemma, grammatical category, definiens, Spanish monolingual phraseology, bilingual Spanish-German phraseography, microstructure.

Data de recepción 23/01/2009 Data de aceptación 26/03/2009

¹ Tradución de Francisco Javier Trashorras García.

1. Introducción

O obxectivo do presente estudo é tratar algúns aspectos relacionados coa microestrutura dos artigos no campo da fraseografía en xeral e, moi especialmente, da fraseografía bilingüe español-alemán de descodificación. Concretamente, analizaranse algunhas das dificultades que encerran a determinación dunha forma para o lema, a especificación dunha categoría gramatical para a locución lematizada e a estruturación e formulación do *definiens*, así como algúns dos problemas que xorden a partir das interrelacións entre estes tres elementos (lema, categoría e *definiens*).

En xeral, centraremos a análise na exposición das directices que seguimos, en relación cos mencionados aspectos, na elaboración do *Diccionario español-alemán de unidades fraseológicas idiomáticas del español de España* de Colonia/Hamburgo. O proxecto, dirixido pola autora destas liñas, estámo-lo a levar a cabo un equipo vinculado á Universidade de Ciencias Aplicadas de Colonia (*Fachhochschule Köln*)². Só de xeito esporádico e resumido comentaremos as solucións doutros dicionarios.

É un feito que a fraseografía bilingüe español-alemán carece dunha terminoloxía e dunha teoría propias e axeitadas. Neste sentido, enténdase este estudo como unha modesta contribución ao desenvolvemento desta nacente subdisciplina lingüística.

2. Características xerais do noso dicionario

Concibimos o noso dicionario como unha obra de descodificación dirixida ao público xermanoparlante. Ao noso parecer, un dicionario lingua estranxeira-lingua materna de descodificación oponse, polo menos no que se refire á concepción teórica, tanto a un dicionario contrastivo como o que sería un dicionario de codificación cara á lingua materna. Por suposto que as aplicacións destes diferentes tipos de dicionarios son múltiples e que estamos falando dende un plano teórico que é, non obstante, o que rixe e determina a elaboración dunha obra desta índole. O tema é complexo e será obxecto dun artigo á parte (véxase Torrent-Lenzen, en preparación). En calquera caso, pensamos que se algo caracteriza –ou debería caracterizar– dun xeito especial un dicionario lingua estranxeira-lingua materna de descodificación é a precisión á hora de formular a definición ou de proporcionar solucións para o *definiens*³. Este é un dos obxectivos principais do noso traballo fraseográfico.

² A publicación do noso dicionario, que será unha obra impresa, está prevista para dentro duns sete anos na editorial Buske de Hamburgo; por iso falamos do dicionario “Colonia/Hamburgo”. Véxase unha presentación do proxecto en Torrent-Lenzen (2007) e Torrent-Lenzen (2008c).

³ Tal como pode observarse, servímonos do termo *definiens*, pouco usual na fraseografía bilingüe. No noso quefacer fraseográfico, o *definiens* constitúeo a información semántico-pragmática acontextuada (trátase dunha información que non aparece nun exemplo concreto, senón que amosa un grao de abstracción máis ou menos elevado), sexa cal for o seu tipo ou a súa estrutura, que nas entradas do noso dicionario dáse sobre o *definiendum*. Partimos, entón, por unha parte, do feito de que o equivalente, tan esencial na lexicografía bilingüe en xeral, tamén define, e, pola outra parte, xa que non sempre dispoñemos dun equivalente –ou dun equivalente acontextuado– e que temos que recorrer á paráfrase explicativa, agrupamos todas estas solucións sobre a información semántico-pragmática dunha locución baixo o termo *definiens*.

Tamén constitúen trazos esenciais do noso dicionario os seguintes aspectos: a) será unha obra semasiolóxica que seguirá estritamente a orde continua; b) todas e cada unha das locucións irán acompañadas dun ou varios exemplos, os cales virán en versión bilingüe; c) gran parte do noso traballo apóiase en datos sacados de Internet, sobre todo no que atinxe á confección dos exemplos⁴ e d) baseamos tanto a elaboración do noso dicionario coma os estudos fraseográficos que están a xurdir a raíz deste proxecto no instrumentario analítico que ofrece a lingüística pragmática, aínda que un dicionario representa un punto de confluencia de aspectos, e ás veces problemas lingüísticos, de moi diversa índole, polo que cómpre recorrer a outras subdisciplinas e teorías lingüísticas.

Como fontes do noso dicionario debemos nomear ante todo o *Diccionario fraseológico documentado del español actual* (DFDEA) de Seco et al. (2004), inventario completísimo no campo da fraseoloxía do español de España, aínda que tamén nos baseamos, entre outras, nas seguintes obras: no Dicionario de la Real Academia (DRAE) (2001), no de María Moliner (DUE) (1998), no de Varela / Kubarth (DFEM) (1994), así como nos de Inmaculada Penadés (2002, 2005 e 2008). Tal e como se mencionou, no presente estudo imos contrapoñer de cando en vez as súas respectivas solucións fraseográficas ás nosas alternativas, as cales veñen motivadas en gran parte, sen dúbida, pola perspectiva bilingüe español-alemán.

A nosa definición de locución está inspirada na que ofrecen Seco et al. (2004, XII), Ruiz (1997:74 e 99) e Wotjak (1998:307): unha locución é unha agrupación máis ou menos fixa de palabras que asume unha función gramatical determinada (nominal, adxectiva, verbal etc.), ben na oración ben no texto, e que ten un significado que non pode deducirse necesariamente dos significados dos seus compoñentes.

Todo dicionario ten unha función didáctica, pero moi especialmente tena un dicionario bilingüe, moito máis un dicionario fraseolóxico bilingüe lingua estranxeira-lingua materna de descodificación, xa que está pensado para resolver as dúbidas do usuario sobre o significado dos fraseoloxismos dunha lingua que non domina como falante nativo.

3. O lema fraseográfico

O lema ou *definiendum* fraseográfico definímolos como a forma na que é presentada unha locución no dicionario co gallo de ser definida no *definiens*⁵. O lema, polo tanto,

⁴ Os aspectos relacionados coa exemplificación tratámoslos detalladamente en Torrent-Lenzen (na prensa).

⁵ Tamén podemos falar da *locución-guía* (Torrent-Lenzen 2007:281), concepto que utilizamos inspirándonos na terminoloxía proposta por Porto Dapena (2002:184) e por Haensch / Omeñaca (2004:46). Na teoría que estamos a elaborar, ou que está a nacer, a partir do noso proxecto, os termos *lema*, *definiendum* e *locución-guía* denotan o mesmo, se ben dende perspectivas diferentes. Somos conscientes de apartarnos da definición de *lema* que se utiliza na lexicografía xeral. Segundo Porto Dapena (2002:32), o *lema* é a forma coa que aparecen nun dicionario as palabras flexivas. A nosa adaptación terminolóxica obedece a necesidades prácticas, xa que en relación coas locucións preséntase moi a miúdo o problema de decidir baixo que forma figurará unha unidade ou que forma concreta encabezará o artigo, tamén no caso de que non se trate de formas flexivas. Deste xeito, Olímpio (2007:73-132) inclúe no capítulo dedicado ao lema

encabeza cada un dos artigos do dicionario, constituíndo o punto de enlace entre a macroestrutura e a microestrutura dun dicionario (Engelberg / Lemnitzer 2004: 123-124). Non imos tratar aquí todos os aspectos relacionados coa lematización fraseográfica⁶: a bibliografía ao respecto é copiosa e iso podería ser obxecto dun extenso artigo adicado exclusivamente a este tema. Si imos comentar, non obstante, os aspectos máis esenciais da lematización das locucións con función verbal, así como algunhas das consecuencias que se derivan do método aplicado á hora de formular a definición⁷.

3.1. A lematización das locucións verbais

De acordo con García-Page (2008: 392), defendemos a opinión de que no lema das locucións con función verbal deben aparecer todos os argumentos⁸, sendo así que o proceso de lexicalización e de transposición semántica (Dobrovol'skij 1988: 62) que se consumou co tempo nun bo número de unidades fraseolóxicas implicou cambios nos posibles elementos que interveñen como obxecto e/ou como suxeito. Ao respecto escribe García-Page (2008: 392):

“[...] ciertas expresiones, consideradas como fijas e idiomáticas, incorporan un actante del que no dispone la secuencia literal [...]; es lo que ocurre con las locuciones *leer la cartilla, hacer la cama, cerrar la puerta, apretar las clavijas*, etc., que exigen un complemento indirecto de persona [...].[...] estos hechos ponen de manifiesto la relevancia que tiene el componente externo de la locución, hasta el punto de poder ser considerado como un constituyente de pleno derecho igual que los componentes internos o léxicamente fijados [...]”⁹.

das unidades fraseolóxicas os aspectos relacionados coa negación que comentamos máis abaixo no capítulo 3.4., se ben non se trata de problemas que teñan que ver coa flexión.

⁶ Por *lematización* entendemos a toma dunha decisión por parte do fraseógrafo sobre a forma concreta (ou *lema*) co que vai aparecer unha locución determinada na nomenclatura do dicionario. A nomenclatura do dicionario é “el conjunto de léxico estudiado por éste” (Porto Dapena 1997:184).

⁷ Deixando á parte os problemas que poidan comportar os fraseoloxismos no que á lematización se refire, en relación cos lemas danse ás veces diferenzas considerables entre un e outro dicionario e aínda máis entre linguas e culturas distintas. Deste xeito, nos dicionarios españois e alemáns hai que buscar os verbos na súa forma de infinitivo, mentres que o lema verbal nos dicionarios de latín o constitúe a primeira persoa singular do presente de indicativo (isto é, hai que buscar o verbo *ser* baixo *sunt* (‘soy’), non baixo *esse*), e nos dicionarios de árabe, a terceira persoa masculino singular do pasado (hai que buscar o verbo *comer* baixo *comeu*). Estas diferenzas na lematización verbal ocorren por ser o verbo xustamente a clase de palabra que indica acción e movemento, de modo que é un pouco contraditorio querer darlle unha forma estática ou neutra coa que poida ser catalogado nun dicionario e seguir chamándoo “verbo”.

⁸ Servímonos dos termos *argumento* e *estructura argumental*, procedentes da gramática creativa (Eguren / Fernández 2004:126; Villalba 2004:28) aínda que moi difundidos. En relación co verbo ou predicado verbal, constitúen argumentos o suxeito e os complementos.

⁹ Os compoñentes internos son os elementos constitutivos da locución propiamente dita: trátase de elementos fixos, o cal non significa que no poidan ser flexivos (*llamar, la e atención* son os compoñentes internos da locución *llamar la atención a alguien una persona*); pola contra, os compoñentes externos son os que acompañan á locución propiamente dita e constitúen os seus argumentos no caso de que estes non sexan compoñentes internos: trátase de elementos variables (“Pedro”, “mi tío”, etc. no canto de *alguien* e *una persona* en *llamar la atención a alguien una persona*: “Mi tío llamó la atención a Pedro”). No noso dicionario seguimos as recomendacións de Wotjak (1998:313 e 319) no que se refire á diferenciación de compoñentes internos e externos nos lemas.

Poñamos por exemplo a locución **llamar la atención a alguien una persona**¹⁰, a cal ten como compoñente externo un obxecto indirecto –posto que diríamos *llamarle la atención* (a un home, por exemplo) e non **llamarlo la atención*– e como compoñente interno un obxecto directo. Fóra desta construción idiomática, o verbo *llamar* non podería esixir un obxecto directo non humano, como é *la atención*, máis un obxecto indirecto humano¹¹. Trátase dunha constelación argumental do verbo *llamar* caracteristicamente idiomática.

García-Page (2008: 392) cuestiona a pertinencia das propostas lexicográficas que prescinden dos compoñentes externos ou que minimizan a súa importancia dende o momento no que os colocan entre parénteses ou corchetes¹². En xeral, se observamos os distintos dicionarios monolingües mencionados máis arriba, parécenos detectar unha certa reticencia por parte dos fraseógrafos españois a presentar de maneira sistemática os compoñentes externos das locucións verbais e/ou a presentalos como parte integrante do lema verbal. Dende o punto de vista da fraseografía bilingüe, a renuncia a indicar os argumentos parécenos completamente inaceptable, posto que é unha información que o usuario –por regra xeral, falante nativo doutra lingua que non é o español– non posúe, polo que pode desorientalo á hora de identificar unha locución nun texto en español e confundilo á hora de producir textos na devandita lingua. Polo demais, segundo o noso ver, a gran maioría das locucións verbais apenas se entenden desprovistas dos argumentos: tal é o caso de *hacer con los pies* (no canto de *hacer algo con los pies*), de *no querer nada* (no canto de *no querer nada con alguien*) ou de *dejar tamaño* (no canto de *dejar tamaño a alguien [ou a algo]*)¹³.

¹⁰ Utilizamos grosa para as formas citativas das locucións: a) cando se trata de lemas tal como figuran nos dicionarios; se non se indica a procedencia, o lema en cuestión provén do noso; como aínda non apareceu, obviamente non podemos poñer indicación de ano e páxina; e b) cando queremos explicitar a diferenza entre compoñentes internos e externos.

¹¹ Por suposto que existen construcións do tipo *llamar a una ambulancia* ou *llamar a un taxi*, nas que aparece o verbo *llamar* cun obxecto directo non humano, pero nestes casos non forma parte do predicado ningún argumento que sexa un obxecto indirecto humano, tal como ocorre en *llamar la atención a alguien una persona*.

¹² En Seco et al. (2004) utilízanse corchetes (“**patinarle las neuronas** [a alguien]”, Seco et al. 2004:686), aínda que esta información sobre os argumentos só figura de maneira esporádica (véxase nota 21 a pé de páxina); en Penadés Martínez (2002, 2005 e 2008), estes datos son ofrecidos de maneira sistemática, mais non no lema (“**parecerse en el blanco de los ojos v. (s) infor.** [alguien, a alguien]”, Penadés Martínez 2002: 23).

¹³ Na *Guía de consulta* do DFDEA están recollidas, unha tras outra e sen complementos, locucións de estrutura sintáctica e semántica moi distintas. Na nosa opinión, é chocante e desorientador ler *hacerse a la idea* e, xusto despois, *hacerse a la mar*, como se ambas locucións tiveran a mesma estrutura argumental e, polo tanto, como se fose posible deducir un significado sintáctico semellante de ambas, cousa que non é viable. Consideramos que ao despojar a locucións como *hacerse a la idea* do seu complemento preposicional, neste caso *de algo*, omítese unha información sintáctica e semántica esencial, e pensamos que iso non debería facerse baixo ningún concepto, nin sequera nunha guía ou rexistro deste tipo; poñemos en dúbida, logo, que a algún usuario se lle ocorra espontaneamente buscar a locución *hacer algo con los pies* baixo *hacer con los pies*, que é como aparece na devandita *Guía de consulta* do DFDEA (Seco et al. 2004:50). E non esquezamos que un rexistro deste tipo está pensado para facilitarlle a busca ao usuario, o cal ten unha forma citativa determinada na súa mente, e a partir desta forma vai consultar a guía. Por *forma citativa* entendemos a forma ou estrutura que escolle ou utiliza un falante para referirse a unha locución (tal como ocorre na seguinte oración, na que o emisor “cita” unha unidade fraseolóxica: *Mi padre siempre lo decía, esto de “ser el acabóse”*); na nomenclatura dun dicionario, e de acordo coa

A indicación dos argumentos no lema fraseográfico non debe confundirse co chamado *contorno*. Na lexicografía monolingüe adoita falarse do *contorno* (ou tamén do *entorno*) dunha palabra ou expresión en referencia aos elementos que non forman parte do significado, senón do contexto sintáctico e semántico no que esta adoita aparecer, os cales son indicados no *definiens*, non no *definiendum*; por exemplo: “**Comprar**. *tr.* Adquirir algo por dinero” (Porto Dapena 2002:308); “**Confluir**. *intr.* Juntarse dos o más ríos u otras corrientes de agua en un mismo lugar” (Porto Dapena 2002:310). Nestes *definiens* está claro que nin “algo”, no primeiro, nin “dos o más ríos u otras corrientes de agua”, no segundo, forman parte dos significados de *comprar* y de *confluir* respectivamente. O concepto de *contorno* lexicográfico foi acuñado por Manuel Seco (Porto Dapena 1997). No DFDEA (2004:XXV), no capítulo titulado “Cómo usar el diccionario”, os autores falan do *contexto* para referirse aos argumentos, independentemente de se figuran no *definiendum* ou no *definiens* e presentan os seguintes exemplos, entre outros: “**esperar el santo advenimiento**. *v (col)* Estar inactiva [una pers.] o sin uso [una cosa] en espera de algo que no llega” (Seco et al. 2004:XXV e 115); “**poner a caldo** [a alguien]. *v (col)* Reprender[le] duramente o llenar[le] de improperios” (Seco et al. 2004:XXV e 228). Nós propoñemos falar do *contexto sintáctico argumental*¹⁴. Nun dicionario bilingüe, a solución de indicar só o contexto sintáctico argumental no *definiens* é totalmente inviable, xa que se dá a miúdo o caso de que unha palabra ou un predicado que nunha lingua esixe un tipo de argumento, noutra esixe outro, de xeito que hai que dar esta información para cada lingua por separado.

Nalgúns casos, a introdución ou a omisión dos compoñentes externos no lema pode ser determinante á hora de decidir se unha unidade fraseolóxica é unha locución ou unha colocación. Por exemplo, en relación coa acepción de *sacar la lengua* que implica a realización do xesto¹⁵, pensamos que sen argumentos (*sacar la lengua*) sería, en todo caso, unha colocación ou acaso nin sequera isto, xa que se corresponde a construcións

terminoloxía que utilizamos nós, a forma citativa coincide co lema. O termo *forma citativa* é utilizado a miúdo na fraseografía hispánica por parte de investigadores xermanofalantes e é tradución do término alemán *Nennform*, o cal se refire á forma base ou canónica dunha locución independentemente dos aspectos lexicográficos ou fraseográficos.

¹⁴ No campo da fraseoloxía e a fraseografía españolas, diversos autores (véxase, por exemplo, Penadés Martínez 2002-2003:116-118) utilizan o termo *contorno* para referirse ao contexto sintáctico argumental. Non obstante, parécenos importante distinguir terminoloxicamente entre a indicación da devandita información no *definiendum* e a súa indicación no *definiens*. Polo demais, o “contorno”, segundo a tradición lexicográfica iniciada por Seco e continuada por Porto Dapena, adoita facer alusión a contidos semánticos moito máis precisos do que ocorre cando se indican os argumentos no lema ou *definiendum*, xa que, neste último caso, trátase de indicacións moi abstractas sobre a natureza semántica de posicións sintácticas que teñen que estar ocupadas.

¹⁵ Ao contrario do que figura no DFDEA (“**sacar la lengua** [a alguien]. *v* Burlarse [de él] con el gesto de sacar la lengua en su presencia” (Seco et al. 2004:578) e noutras obras, opinamos que a realización do xesto na locución *sacar la lengua* non é sempre necesaria e que, nesta acepción de significado máis traslaticio na que non se realiza o xesto, o obxecto é “algo (non material)”, non “alguien”, tal como nolo demostra o seguinte exemplo procedente da rede: *Lo único que puedo decirte es que vale la pena sacarle la lengua al mundo, sacarle el trasero y seguir siendo como es uno*. Sobre o significado de *sacar la lengua*, véxase Torrent-Lenzen / Uría Fernández (2009). Se non se indica o contrario, os exemplos presentados foron extraídos da Internet. Abstémonos de citar os enderezos das páxinas web das que proceden. Non cambiamos nada neles, agás algún que outro acento ou signo de puntuación

libres como *sacar la mano* (do peto, por exemplo), *sacar el dinero* (da carteira, por exemplo) etc.; mentres que coa indicación do obxecto indirecto (*sacarle la lengua a alguien*; deixemos agora á parte a posibilidade de sacarlle a lingua a algo), entón si que este sintagma adquire as características dunha locución, xa que a persoa que actúa non lle saca a lingua ao seu interlocutor (e dicir, non a extrae da boca deste), senón que saca a súa propia (compárese o significado de *sacarle la lengua a alguien* co que interpretamos en sintagmas libres como *sacarle una muela a alguien* ou *sacarle las tripas a un animal*).

3.2. Lema e definición (ou *definiendum e definiens*)

Os termos *definiendum* e *definiens* analizan as estreitas relacións de interdependencia que existen entre estes dous elementos na microestrutura dun dicionario. A resposta que proporciona o *definiens* debe corresponder á cuestión que presenta o *definiendum*. Esta interdependencia ten implicacións fraseográficas que imos comentar nas páxinas seguintes.

3.2.1. Dúas cuestións fundamentais

Á hora de determinar o lema dunha locución e sempre co obxectivo de conseguir un *definiens* óptimo, o fraseógrafo, ao noso entender, debe preguntarse dúas cuestións fundamentais: 1) Dá conta o lema de todos os usos e significados posibles ou, pola contra, pásaos por riba ou informa indebidamente o usuario? e 2) Foi reducida a locución a unha unidade mínima que a segue facendo recoñecible como unidade cun sentido traslaticio determinado ou, pola contra, impide a devandita redución identificar o significado? Como veremos, ambas as cuestións están directamente relacionadas coa información que ofrece o *definiens*, sobre todo, dende o punto de vista da fraseografía bilingüe de descodificación.

En relación co segundo aspecto, Morvay (2006:391-392) critica que no DFDEA algunhas locucións fosen reducidas á súa forma mínima e agrupadas nunha mesma entrada como se de acepcións dunha mesma locución se tratase. Tal é o caso de *en blanco*: con esta forma mínima no lema, os autores do DFDEA (2004:188) irmandan locucións de significado tan dispar como *poner los ojos en blanco*, *pasar la noche en blanco* ou *quedarse en blanco*. A nosa maneira de proceder é tan práctica como pragmática: ante a posibilidade ou a necesidade (por cuestións de técnica fraseográfica) de reducir unha locución a unha forma mínima, preguntámonos se a devandita forma segue sendo asociable co significado da locución: por exemplo, a unidade fraseolóxica *sin consuelo*, nunha das súas acepcións, a cal denota a intensidade dun sentimento de tristeza ou estado anímico semellante, pode ser adxectiva, tal como nos amosa a rede: *tristeza sin consuelo*; *palabras sin consuelo* ou adverbial: *llorar sin consuelo*; *comenzó a gritar sin consuelo y con gran desesperación*; *penar sin consuelo* e acompaña, nestas funcións, a substantivos e verbos diversos. Esta locución, nesta acepción que tratamos aquí, non significa que ninguén console a persoa aflixida, senón que a tristura desta é tan grande que todos os esforzos por consolala serán inútiles. Un lema do tipo *llorar sin consuelo* sería, en principio, máis fácil de entender, pero reduciría as posibilidades de uso. Neste caso, opinamos que a locución é identificable nesta forma reducida, polo

que a presentamos así. En cambio, non nos parece viable presentar *a jarros* como locución adverbial, tal como o fan Seco et al. (2004:558), xa que para identificar o significado desta unidade cómpre o uso do verbo *llover*, polo que non consideramos suficiente, nin convincente, dar esta información na acoutación da unidade, e non no lema. Na nosa opinión, non se podería escoller *a jarros* como título a secas para un cadro no que se vise chober torrencialmente, por exemplo. A nosa entrada reza: “***llover a jarros*** (verb. Ph.): ***wie aus Kübeln gießen***. *Cuando nos despertamos, estaba lloviendo a jarros y se nos había inundado el garaje. Als wir aufwachten, goss es wie aus Kübeln, und die Garage stand unter Wasser*”. En xeral, na investigación fraseográfica criticase e considérase unha falta de sistematicidade (Morvay 2006:387) o feito de que algúns dicionarios recollan unha unidade como verbal –por exemplo, *dársele/importarle u. p./u. c. un ardite a alguien*, figura como lema no DFEM (1994: 14)– e outros como adverbial –*un ardite*, figura como lema no DFDEA (2004:153)–. En diversos libros e artigos, o lector atopará esta esixencia de uniformidade en todo o que respecta á fraseografía en xeral. Nós non consideramos que este tipo de crítica ou de esixencia sexa xusta nin pertinente. Cada fraseógrafo ten as súas propias conviccións científicas e o único que importa é que aplique o seu sistema da maneira máis consecuente posible¹⁶.

3.2.2. Consecuencias definicionais da lematización

No capítulo 3.1. xa expuxemos que, ao noso parecer, cómpre explicar no lema os argumentos das locucións verbais. Agora queremos facer fincapé no feito de que a renuncia a indicar (e, de rebote, a investigar) os argumentos das locucións verbais impide, ás veces, definir ben. Así, no DFDEA o usuario le que o complemento de *minar el terreno* só pode ser “alguien”, mentres que en Internet atopamos numerosos exemplos do tipo *minar el terreno del convenio*. Se tivesemos en conta que tamén “algo” pode actuar como complemento desta locución, quedaría claro que a definición “trabajar solapadamente para desbaratar[le] los planes” é insuficiente (Torrent-Lenzen / Uría Fernández 2006:177). Do mesmo xeito, na nota 14 a pé de páxina xa se indicou que, de acordo cos usos reais, a locución *sacar la lengua* tamén pode ter “algo (non material)” como obxecto e nesta constelación sintáctica o significado devén máis traslaticio e xa non cómpre realizar o xesto.

Á parte dos inconvenientes que pode supoñer para o *definiens*, a non inclusión dos argumentos no lema, as interrelacións entre *definiendum* e *definiens* presentan verdadeiros retos para o fraseógrafo. Consideremos algúns exemplos. En relación coa locución *escardar cebollinos*, Varela / Kubarth (1994:52) presentan, como lemas distintos “*irse u. p. a escardar cebollinos*” e “*mandar u. p. a escardar cebollinos a alguien*”¹⁷. Pola súa parte, Penadés Martínez (2002:105) cataloga só *mandar a escardar cebollinos*. A pesar diso, na Internet atopamos exemplos nos que non figuran nin *irse* nin *mandar*: *Se admiten firmas de adhesión solidaria y de protesta cívica, contra una injusticia flagrante, cometida, con alevosía y anonimato, por una peña de*

¹⁶ Dicimos “da maneira máis consecuente posible” porque a heteroxeneidade do sistema fraseolóxico obriga a ser flexible.

¹⁷ Obsérvese que Varela / Kubarth (1994) non diferencian entre compoñentes internos e externos.

*impresentables que mejor estarían escardando cebollinos en Bucaramanga, sin ir más lejos*¹⁸. Neste caso, logo, o lema debería ser *escardar cebollinos*, que é tal como figura en Seco et al. (2004:267), porque doutro xeito omítense posibilidades sintácticas e, por conseguinte, semánticas. O certo é que o lema *escardar cebollinos una persona* é relativamente abstracto, polo feito de representar unha unidade mínima que normalmente aparece en contextos máis amplos e máis definibles. Quizais sexa este o motivo polo que os autores do DFDEA escriben que se trata dun fraseoloxismo “vacío de significado”: “Vacío de significado, se usa para manifestar rechazo o desprecio” (Seco et al. 2004:267). Cómpre dicir que non compartimos en absoluto a opinión dos autores do DFDEA e pensamos que, se un signo lingüístico serve para manifestar desprezo ou calquera outra dimensión emotiva, non está baleiro de significado. Vemos, daquela, que unha redución do lema implica a miúdo un maior grao de abstracción no *definiens*, o cal dificulta, sen dúbida, a formulación da definición¹⁹.

Consideremos igualmente a unidade fraseolóxica *recoger con pala a alguien una persona*, a definición da cal encerra unha certa complexidade. En Seco et al. (2004: 721) é definida da seguinte maneira: “**recoger con pala**. *v (col)* Se usa para ponderar el alto grado de cansancio o agotamiento de una pers[ona].” Somos do parecer de que esta definición non é precisa dabondo, xa que unha acción que realiza unha persoa dificilmente pode corresponder a un estado, a algo tan abstracto como é o grao de cansazo. Para un dicionario bilingüe, esta solución sería insuficiente. Ademais, o problema desta locución radica en gran parte en que adoita aparecer en contextos sintácticos e semánticos máis amplos, os cales, se ben ao figuraren no lema facilitarían a definición, tamén implicarían unha redución das posibilidades combinatorias. Tal como nos amosan os seguintes exemplos do noso dicionario²⁰, onde aparece esta locución en estruturas moi variadas, non é posible engadir verbos no lema: *Estos circuitos turísticos son para que te recojan con pala: al final acabas maldiciendo haber hecho el viaje y todo; Los viernes llego a casa que me tienen que recoger con pala, es que ni me apetece decir hola a mi familia ni tengo ánimos siquiera para comer*. Analizando os contextos nos que aparece esta expresión, poderíamos acaso formular que a locución *recoger con pala a alguien una persona* (así reza o noso lema) describe un acto reactivo que unha persoa imaxinaria (*una persona* no lema do noso

¹⁸ Tradución proposta no noso dicionario: “Wir freuen uns über große Solidarität durch rege Teilnahme an der Unterschriftenaktion gegen eine offenkundige Ungerechtigkeit, die hinterlistig und anonym durch eine verabscheuungswürdige Clique begangen wurde, die am liebsten dahin gehen sollte, wo der Pfeffer wächst”.

¹⁹ Velai a nosa definición: “mit der Wendung drückt der Sprecher Ablehnung und Verachtung gegenüber jmdm. aus”. En español sería: “con esta locución, el emisor expresa rechazo y desprecio hacia otra persona”.

²⁰ Aproximadamente un 75 % dos exemplos do noso dicionario foron extraídos de Internet (con pequenos cambios como a adxudicación dun suxeito, corrección de erros tipográficos e doutra índole, redución da extensión do exemplo etc.; se cadra non tivemos que cambiar nada nun 15% dos casos), outro 20 % son completamente inventados de acordo coa nosa intuición e o noso saber lingüísticos sobre a lingua española e o 5 % restante están inspirados ben na Internet ben, ao raro, noutras fontes (véxase Torrent-Lenzen, na prensa).

dicionario) debería realizar ante o cansazo do protagonista (*alguien* no lema do noso dicionario)²¹.

3.3 A lematización das locucións verbais no noso dicionario

No dicionario que estamos a elaborar, optamos polo seguinte sistema: nos lemas das locucións verbais indicáanse de maneira sistemática todos os argumentos (posibles obxectos e/ou suxeitos) ao mesmo tempo que, co tipo de letra (grosa fronte a non grosa), indicamos os compoñentes internos e externos. Polo demais, elaboramos un método de lematización verbal inspirado no que empregan Varela / Kubarth (1994), que diferencia entre os entes que poden actuar como suxeitos (*una persona* ou *una cosa*) e os que poden actuar como complementos (*alguien* ou *algo*)²². Exemplos de locucións verbais, segundo este modo de proceder, tal como figuran no noso dicionario, son: **haber nacido ayer una persona**, **llegar a oídos de alguien una cosa**, **echar la vista encima a alguien** [ou *a algo*] **una persona** o **perder de vista algo** [ou *a alguien*] **una persona**²³. Excepcionalmente figuran outros entes, como por exemplo *una mujer* (**tener donde agarrarse una mujer**), *un proyecto* (**irse a pique un proyecto** [ou *una ilusión*]) etc. Este tipo de lematización caracterízase polo feito de que, se nas locucións verbais figura un adxectivo –ou unha forma adxectivada– acompañando ao suxeito, o adxectivo en cuestión toma a forma do feminino singular, posto que, tal como acabamos de indicar, escollemos de maneira uniforme para todo o dicionario as formas *una persona* e *una cosa* para os posibles suxeitos dunha acción; así, os lemas de tales locucións cunha palabra adxectivada seguirán o esquema **darse por aludida una persona** (no canto de *darse por aludido*), se ben na paréntese de acoutación que seguirá á locución informamos sobre a forma citativa²⁴ máis xeneralizada: “**estar bien emparentada una persona** (verb. Ph.; ugs.; übliche Nennform: **estar bien emparentado**)”²⁵, a cal tamén figurará no rexistro. Somos conscientes de que este sistema de lematización afástase da tradición fraseográfica. Non obstante, ao noso ver,

²¹ A nosa definición reza da seguinte maneira: “die Wendung beschreibt ein reaktives Verhalten, das ein imaginärer Situationsteilnehmer (*una persona*) auf die Müdigkeit des Protagonisten (*alguien*) zeigen sollte”.

²² En relación co DFDEA e co uso que fan os seus autores da palabra *persona* fronte a *alguien* e de *cosa* fronte a *algo* nas locucións verbais, podemos afirmar que non hai sistematicidade á hora de proporcionar estes datos. Así, a unidade *dar un revolcón* é presentada con *a alguien* na primeira acepción mais con *a una persona* na segunda; a mesma arbitrariedade detéctase na adxudicación de entes para os suxeitos. Polo demais, non queda claro por que nalgunhas locucións se ofrece esta información, mentres que noutras non. O mesmo podemos observar no dicionario de María Moliner, no que, en relación coas locucións verbais, chama a atención o uso totalmente caprichoso de *persona* fronte a *alguien* e de *cosa* fronte a *algo*; compárense, por exemplo, as unidades *tener alguien buenas espaldas* e *tener una persona las espaldas cubiertas* (DUE 1998, I, 1195). O DRAE (2001) é algo máis sistemático no que á repartición de entes se refire, pero trátase de datos que só se dan de maneira esporádica.

²³ Na indicación dos complementos e se estes poden referirse tanto a entes [+ hum] como [- hum], por regra xeral poñemos *alguien* antes de *algo* (**echar la vista encima a alguien** [ou *a algo*] **una persona**); non obstante, para que o usuario entenda que no complemento directo non se conserva a preposición *a* ante *algo*, este sistema alterna con lemas do tipo **perder de vista algo** [ou *a alguien*] **una persona**.

²⁴ Véxase nota 12 a pé de páxina.

²⁵ Coa cruciña queremos facer fincapé en que o participio é adxectivado e que, polo tanto, é forma flexiva sometida á variación morfosintáctica.

ten unha indiscutible vantaxe didáctica: o usuario xermanofalante, que por regra xeral, amosa a miúdo enormes dificultades coa flexión das formas adxectivadas na súa produción de textos orais e escritos en español, verase obrigado a asimilar a variabilidade das devanditas formas no proceso de descodificación no que se verá implicado ao consultar o noso dicionario.

Malia as bondades que nós lle vemos a este sistema, está claro que tamén presenta problemas, para os cales, por suposto, encontramos solucións. O certo é que algunhas locucións quedan bastante desvirtuadas se este modo de proceder se aplica ao pé da letra (isto é, *una persona* ou *una cosa* como suxeitos e *alguien* ou *algo* como obxectos); véxase, por exemplo, o pouco natural que soa a expresión *ser una mandada una persona*. Por este motivo, optamos por un sistema flexible, de modo que utilizamos lemas do tipo *haber nacido ayer una persona* ou *echar la vista encima a alguien* [ou *a algo*] *una persona* e lemas do tipo *ser un mandado un hombre* [bzw. *ser una mandada una mujer*] ou *hacerse el contradizo un hombre* [bzw. *hacerse la contradiza una mujer*]; é dicir, aplicamos esta última alternativa sempre que entre os compoñentes internos da locución figure un substantivo flexivo en canto ao xénero acompañado dun determinante. Polo demais, tamén se dan casos nos que cómpre utilizar este tipo de lematización mixta para dar conta de todas as posibilidades de uso. Así ocorre con *disfrutar como un enano*: tendo en conta que unha muller podería dicir *disfruté como un enano* ou *disfruté como una enana* (puidemos comprobar estes usos na Internet), no lema haberá que poñer “*disfrutar* [o. ã. V.] *como un enano una persona* (verb. Ph.; ugs.; VAR.: *disfrutar* [o. ã. V.] *como una enana una mujer*)”.

Obsérvese que utilizar *una persona* ou *una cosa* para o obxecto e *alguien* ou *algo* para o suxeito –isto é, ao revés de como o facemos– implicaría problemas flexivos de semellante índole nas locucións do tipo *tener negro a alguien una persona*, que agora sería *tener negra a una persona alguien*. En contra desta alternativa, cabe tamén argumentar que as formas *una persona* e *una cosa* teñen máis peso semántico que *alguien* e *algo*, polo que a repartición *una persona* ou *una cosa* para o obxecto e *alguien* ou *algo* para o suxeito non sería axeitado, non sería unha adxudicación de entes funcionais natural e acertada.

No noso dicionario, os corchetes servirán para indicar opcionalidade, a diferenza do sistema seguido no DFDEA, obra na que os argumentos son indicados sempre entre corchetes, mentres que na acoutación se indica, eventualmente, se son elementos opcionais na oración.

3.4. *Desiderátums*

Está claro que na fraseografía bilingüe o fraseógrafo deberá afrontar non só dificultades que xorden a raíz do bilingüismo da obra que escribe, e/ou específicas do par de linguas que trata, senón tamén problemas que atinxen á fraseografía da lingua de partida en xeral. Imos mencionar aquí algúns *desiderátums* relacionados coa lematización.

No campo da fraseoloxía e fraseografía españolas queda aínda moito que facer no que se refire á investigación dos posibles argumentos como compoñentes externos, porque aínda que os dicionarios de Varela / Kubarth, o de Penadés, e tamén o noso cando estea terminado, entre outros, intentan dar resposta sistemática a esta cuestión, a falta dunha tradición dificulta ás veces a solidez dos datos. Unha das cuestións pendentes, ao noso modo de ver, é analizar se o trazo semántico [+ hum] ou [- hum] en relación cos posibles compoñentes externos de determinadas locucións xustifica realmente a súa inclusión no lema. Poñamos por caso a locución *hacer acto de presencia*, para a cal atopamos exemplos na Internet que indican a posibilidade de que o suxeito (compoñente externo) non sexa humano: *La nieve hizo acto de presencia en nuestra localidad*. Debemos indicar, neste caso, que o suxeito tamén pode ser unha cousa? Ou trátase dunha metaforización posible e acaso frecuente dunha acción que, en principio, esixe un suxeito coa característica [+ hum]? Nós decidímonos por esta segunda opción, polo que na paréntese de acotación que segue ao lema indicamos: “(in metaphorischer Verwendung (Personifikation) kann das Subjekt auch *una cosa* sein)”²⁶.

A indicación e integración dos argumentos no lema comporta outros problemas pouco aclarados na fraseografía española. Un deles é a eventual introdución do pronome átono do dativo *le* no lema. Morvay (2006:387) comenta que no DFDEA (Seco et al. 2004:163-164) figura *llamar la atención a alguien* no canto de *llamarle la atención a alguien*, malia que o usuario tamén atopa lemas do tipo “**salirle del alma** [algo a alguien]” na mesma obra. Certamente, no DFEM (Varela / Kubarth 1994:17) figura “**llamar(le) u. p./u. c. la atención a/de alguien**”. Nós opinamos, en xeral, que é mellor introducir a partícula *le* no lema verbal (*salirle del alma a alguien una cosa* é o lema no noso dicionario); non obstante, consideramos que a forma *llamarle la atención a alguien* non é correcta, a pesar de que diríamos *Tuve que llamarle la atención*; é dicir, no verbo conxugado aparece o pronome *le* neste caso, pero non no infinitivo. Téñase en conta que o español é unha lingua de desenvolvemento e comprensión sintácticos progresivos –ao contrario do que ocorre co alemán, por exemplo, lingua na cal, segundo o tipo de oración, o desenlace sintáctico ten lugar ao final da mesma–, e que se empezamos a ler ou a escoitar *llamarle*... identificamos outro tipo de construción libre. O motivo radica, supoñemos, nos cambios de tipo argumental que tiveron lugar en relación co verbo *llamar*, o cal ten unha estrutura argumental específica nos sintagmas libres, que é distinta á fraseolóxica. Neste sentido, un *desiderátum* importante sería estudar, estritamente dende o punto de vista da sintaxe, a complexidade que encerra o infinitivo en relación cos argumentos nas construcións fraseolóxicas.

Tamén son importantes, ata o momento pouco estudados (Olímpio 2007:100-107; Torrent-Lenzen 2008a), os aspectos relacionados coa estrutura do lema das unidades fraseolóxicas que se usan ben nas construcións negativas, ben nas oracións nas que se suspende o valor de verdade da oración, xa que os dicionarios adoitan poñer só a partícula *no* (*no acertar [ni] una; no saber [ni] hacer la o con un canuto*), aínda que no seu lugar a miúdo –pero non sempre– poden aparecer outras partículas negativas (*nunca, nadie, sin, apenas si* etc.). Nós resolvemos este problema servíndonos da

²⁶ En español: “en su uso metafórico (personificación), el sujeto también puede ser *una cosa*”.

abreviatura “Neg.” (*no* [bzw. Neg.] *lo verán sus⁺ ojos*; *no* [bzw. Neg.] *pegar ojo una persona*; *no* [bzw. Neg.] *saber [ni] hacer la o con un canuto una persona*; *no* [bzw. Neg.] *acertar [ni] una una persona*), a cal indica no noso dicionario que algunha palabra ou estrutura (por exemplo, na interrogación retórica ou a comparación²⁷; isto é, non ten que figurar un *no* necesariamente) debe activar un ámbito da negación e que a locución en cuestión é de polaridade negativa²⁸. Por suposto que no prólogo daremos explicacións ao respecto.

4. A categoría gramatical das locucións

En relación coa clasificación das locucións é sabido que hai dous enfoques, os cales poden conducir a conclusións moi distintas. Por un lado, é posible clasificar as locucións dende unha perspectiva formalista e determinar a súa estrutura interna. Por outro lado, e dende un punto de vista funcionalista, as unidades fraseolóxicas son clasificadas segundo a clase de palabra pola que poden ser substituídas, isto é, segundo a súa función na oración ou no texto²⁹. Polo menos no que ao español se refire, ambos os métodos teñen as súas limitacións dada a heteroxeneidade e a complexidade do sistema fraseolóxico. Así, por un lado, é difícil determinar a estrutura interna de locucións con palabras diacríticas³⁰ ou idiomáticas, do tipo *a troche y moche* ou *a topa tolongro*. Por outro lado, as categorías funcionais tradicionais son insuficientes para dar cabida a todas as funcións existentes, de modo que hai discrepancias á hora de decidir a que categoría gramatical ou funcional pertencen unidades do tipo *sin embargo* (García-Page 2008:84)³¹ ou *ni que decir tiene* (García-Page 2008:83).

De acordo con Montoro (2006:242), pensamos que no campo da fraseoloxía a perspectiva funcional é esencial, xa que o proceso de lexicalización destas estruturas supuxo que un sintagma antes libre adquirise unha función, un valor funcional como un todo, como se fose unha soa palabra. Mediante a determinación dunha categoría, o falante alemán poderá comprender que construcións de estrutura morfosintáctica tan

²⁷ Tamén pode darse o caso da negación anticipada, como ocorre no seguinte exemplo inventado: *No creo que tu abuela esté para esos trotes*.

²⁸ O tema é mencionado en Torrent-Lenzen (2008a) e será tratado polo miúdo en Torrent-Lenzen (en preparación/b). A polaridade é unha propiedade das oracións que determina o tipo de unidades que se poden utilizar nelas, de modo que non poderíamos dicir **Dame ningún libro*, xa que non é posible utilizar unha palabra negativa (*ningún*) nunha oración afirmativa. Hai polaridade afirmativa, negativa e modal (Pérez Saldanya / Torrent-Lenzen, na prensa). En relación coa lingua francesa, Ducrot (1984: 221) opina que tamén debería falarse dunha polaridade irónica, a cal xustificaría expresións do tipo *C'est du propre!* ou *C'est du joli!*.

²⁹ A perspectiva formalista é adoptada por Espinal (2004), para quen, por exemplo, a locución catalá *a primera vista* é un sintagma preposicional (e non unha locución adxectiva ou adverbial, como habería que clasificala dende a perspectiva funcionalista), e por Schlaefer (2002:34), quen expón que *aus freien Stücken* é un sintagma preposicional (no canto dunha locución adverbial).

³⁰ Así as denominan Zuluaga (1980: 8-19) e Ruiz Gurillo (1997:75-76).

³¹ A unidade *sin embargo* é clasificada como locución adverbial en Seco et al. (2004:416) e en Moliner (1998, vol. I:1071) e como locución conxuntiva no DRAE (2001, vol. I:876). Non obstante, está claro que as funcións de *sin embargo* non corresponden ás que nos tratados gramaticais adoitan asignarlle ao adverbio (o cal pode afectar a un verbo, a un adxectivo ou a outro adverbio) ou á conxunción, a cal representa o nexa sintáctico fundamental na oración composta, sendo así que *sin embargo* pode unir varias oracións ou incluso varios parágrafos con outras partes do discurso.

distinta como *de castigo*, *ligero*³² *de cascos*, *hecho*³² *una criba*, *como una catedral*, *un kilo de*, *que no veas* e *entre ceja y ceja* teñen ou poden ter unha mesma función: a saber, adxectiva³².

Nun dicionario bilingüe de descodificación, a categoría gramatical das unidades fraseolóxicas é un importante punto de enlace entre o *definiendum* e o *definiens*, xa que a equivalencia entre ambos os elementos debe ser non só semántica senón tamén sintáctica (Jesenšek 2007:277), sendo a categoría o que existe un tipo ou outro de equivalencia no plano sintáctico. Algúns dicionarios eluden esta cuestión: no de Varela / Kubarth (1994), por exemplo, non figura ningún tipo de información explícita sobre a categoría gramatical, aínda que ás veces si implícita, posto que o *definiens*, a menos que se defina mediante unha paráfrase explicativa, está estruturado segundo a categoría. Tampouco se dá indicación ningunha sobre a categoría gramatical no dicionario alemán de locucións de Drosdowski / Scholze-Stubenrecht (1998). Nós pensamos, non obstante, que a indicación da categoría gramatical é un instrumento de análise e, polo tanto, de comprensión para o usuario, ao que non queremos renunciar, malia os problemas que comporta.

No noso dicionario, *definiendum* e *definiens* deben corresponder á mesma categoría sintáctica, a menos que optásemos por definir utilizando unha paráfrase explicativa. A categoría debe axudarlle ao usuario a entender o valor funcional do *definiendum* e a estrutura do *definiens*, segundo o esquema seguinte: “*con conocimiento de causa* (adv. Ph.): aus Erfahrung [über etwas sprechen]”³³.

Non imos expoñer aquí con detalle o sistema de clasificación que seguimos nin as categorías que establecemos. Ao respecto queremos sinalar que aínda non tomamos decisións definitivas en relación con moitos aspectos. Porén, si imos comentar algúns puntos nos que diferimos doutras obras teóricas ou doutros dicionarios.

Na nosa opinión, existen locucións con función oracional dentro do marco máis amplo que constitúe o texto³⁴. No noso dicionario falamos de *satzwertige Phraseologismen*. Tal como a definimos nós, unha unidade fraseolóxica oracional (ou un *satzwertiger Phraseologismus*) é aquela que, ben leva un verbo no infinitivo que, en principio, non pode ser nin conxugado nin substantivado (*oír*, *ver* y *callar*), ben leva un verbo conxugado que non pode aparecer noutras formas do paradigma verbal (*se cuenta y no se cree*), ou ben ten unha autonomía sintáctica como a ten a oración aínda que non teña unha estrutura oracional propiamente dita (*arriba los corazones*). Todas estas construcións non son consideradas verbais no noso dicionario, xa que por fraseoloxismo verbal entendemos aquel que asume a función dun verbo e na que, polo tanto, figura un verbo que pode ser conxugado. Ao respecto, a nosa opinión difire da de García-Page e coincide en gran modo coa de Seco et al. Para García-Page (2008:92) as locucións cun verbo e co suxeito como compoñente interno (do tipo *ir la procesión por dentro*) non son verbais senón oracionais. Seco et al. (2004:664), en cambio, clasifican

³² Véxase, ao respecto, o estudo de Martínez López (2008).

³³ Véxase en Torrent-Lenzen (2008b) unha exposición detallada do noso modo de proceder no que á estruturación do *definiens* se refire.

³⁴ Véxase un resumo das discusións ao respecto en García-Page (2008:30-31).

esta unidade baixo a categoría das locucións verbais. Dende a perspectiva bilingüe español-alemán, uns criterios como os que segue García-Page neste punto concreto serían pouco razoables, xa que locucións tan semellantes e, na nosa opinión, absolutamente equivalentes –tamén dende o punto de vista sintáctico-funcional– como son *estar con el agua al cuello una persona* e *jmdm. steht das Wasser bis zum Halse*³⁵ pertencerían a categorías distintas, se ben o único que ocorre é que a estrutura argumental é distinta. No noso dicionario *estar con el agua al cuello una persona* e *jmdm. steht das Wasser bis zum Halse* son locucións verbais³⁶.

Pola contra, apartámonos de Seco et al. (2004) polo feito de que utilizamos unha categoría de enlace supraoracional que de momento, chamamos *conector* (*konnektorwertiger Phraseologismus*), a cal, no noso dicionario, abarca unidades do tipo *o sea* ou *sin embargo*³⁷. Esta decisión está inspirada na proposta de Ruiz Gurillo (2004) e Montoro (2006) de introducir na investigación fraseolóxica unha nova categoría, para a cal eles utilizan o termo *locuciones marcadoras* (ou tamén *locuciones con valor de marcadores discursivos*). Por regra xeral, na investigación os conectores son vistos como unha subcategoría dentro dos marcadores discursivos. Nós apartámonos do termo proposto por eles por cuestións didácticas relacionadas coa claridade lexicográfica, xa que moitas locucións con valor de marcadores discursivos son claramente clasificables baixo as categorías adverbial, prepositiva e conxuntiva e, en tales casos, preferimos incluílas nestas clases tradicionais. Polo demais, non somos os únicos que utilizan o termo *conector* neste sentido máis amplo, tal como indica Montoro (2006: 158).

Tamén diferimos das clasificacións que aplican os autores do DFDEA en relación con unidades do tipo *dímelo a mí* ou *a mí que no me digan*, consideradas oracionais en Seco et al. (2004:364-365). Está claro que estas unidades teñen estrutura oracional, pero non gozan da autonomía semántica que, en principio, ten toda oración; ou, dito con outras palabras, trátase de unidades fraseolóxicas totalmente dependentes, semántica e pragmaticamente, do contexto e doutros membros do discurso³⁸. Aínda non tomamos unha decisión definitiva sobre a categoría que as devanditas unidades van ter no noso dicionario, pero si sabemos que non imos asignarlles a categoría oracional. É posible que recorramos ao termo *marcadores discursivos* ou tamén que inventemos un novo

³⁵ O sintagma nominal *das Wasser*, ‘el agua’, cumpre aquí a función de suxeito.

³⁶ O feito de que, nunha locución verbal determinada, a posición do suxeito estea ocupada por un compoñente interno ou por un externo é, dende o punto de vista sintáctico, irrelevante. Burger (2003: 179) critica con razón que os dicionarios alemáns presenten na forma do infinitivo as locucións verbais con suxeito como compoñente externo, xa que cunha estrutura de infinitivo no alemán non se pode indicar de que tipo de suxeito se trata ([+ hum] ou [- hum]). Pero sexa cal for a forma citativa que escollamos (*jmdm. auf den Magen schlagen* ou *etwas schlägt jmdm. auf den Magen*), trátase de locucións verbais. E, se aceptamos esta premisa, onde radica a diferenza sintáctica entre as unidades *etwas schlägt jmdm. auf den Magen* e *jmdm. steht das Wasser bis zum Halse*? Por suposto que non existe ningunha.

³⁷ Véxase nota 30 a pé de páxina.

³⁸ Compárese a independencia semántica de locucións como *oír, ver y callar, se cuenta y no se cree* e *arriba los corazones* coa dependencia contextual de unidades do tipo *dímelo a mí*. As do primeiro grupo poderían utilizarse, por exemplo, como título dun artigo ou algo semellante e seguirían sendo identificadas como unidades fraseolóxicas idiomáticas. En cambio, se un texto se titulase *dímelo a mí* probablemente interpretaríamos este sintagma como construción libre.

(nestes momentos, estamos sopesando falar de *fórmulas pragmáticas*). Trátase, por certo, de unidades que, por regra xeral, non teñen equivalente acontextuado válido para o *definiens*, polo que temos que recorrer á paráfrase explicativa, co cal a cuestión da equivalencia sintáctica entre *definiendum* e *definiens* devén irrelevante nestas entradas.

No noso labor fraseográfico, unha vez que repartimos no posible as categorías tradicionais, as cales corresponden a funcións gramaticais dentro da oración, e tamén dentro do texto cando de oracións independentes se trata, vémonos na necesidade de dispoñer de dúas categorías máis: a do *conector*, que no plano do *co-texto* e de acordo coa nosa teoría conecta partes do discurso de dimensións moi variadas (por exemplo, dúas oracións con outras dúas oracións, ou varios parágrafos con outro parágrafo), e a da *fórmula pragmática* (supoñendo que optemos definitivamente por este termo), a cal, no plano do *contexto* e tamén de acordo coa nosa teoría, implica unha referencia ao acto da fala.

No noso dicionario, fixemos poucas excepcións á regra da equivalencia sintáctica entre *definiendum* e *definiens*. Tal é o caso dunha das acepcións de ***cerrar los ojos una persona***, unidade que é verbal no español, pero que no equivalente alemán é oracional³⁹: *Augen zu und durch* (exemplo do noso dicionario xunto coa tradución: “*Si no te queda más remedio que pasar por el tubo, lo mejor es hacerlo cerrando los ojos: sin pensar, sin darle más vueltas. Wenn es keinen anderen Ausweg mehr gibt, dann hilft nur eins, Augen zu und durch, und zwar ohne Wenn und Aber*”). Téñase en conta, non obstante, que as categorías verbal e oracional son semellantes, xa que un predicado verbal (un verbo ou unha locución verbal con todos os argumentos) dispón de todos os membros necesarios para crear unha oración. Polo demais, interpretamos a fórmula *Augen zu und durch* como unha oración na que se elidiu o verbo.

5. Outros aspectos da microestrutura fraseográfica

Por cuestións de espazo, e a fin de non lle restar coherencia ao artigo, non tratamos aquí outros aspectos da microestrutura fraseográfica que tamén inflúen nas relacións entre lema, categoría e *definiens*. Son importantes, por exemplo, as indicacións sobre eventuais restricións de uso na acoutación da locución-guía. Poñamos por caso que a locución española sexa vulgar e que exista un equivalente no alemán, pero de rexistro coloquial. Con este problema atópamonos moi a miúdo, xa que a maneira vulgar de expresarse está moito máis xeralizada en España que nos países de fala xermánica. En tales casos, e se queremos atenernos ao principio descrito por Porto Dapena (2002:307-328), segundo o cal *definiendum* e *definiens* deben ser semánticamente conmutables, este tipo de información na acoutación suple o déficit definicional: “***de coña*** (adv. Ph.; derb): nicht ernst [gemeint]”.

Na microestrutura dun dicionario fraseográfico tamén son decisivos os exemplos, os cales, na nosa opinión, deben cumprir ante todo a función definitoria e seren, polo tanto, un complemento da definición (Torrent-Lenzen, na prensa). Opinamos que un exemplo desempeña unha función definitoria cando lle permite ao usuario, malia

³⁹ Véxase, anteriormente, a definición que damos á locución oracional.

descoñecer este a unidade fraseolóxica en cuestión e supoñendo que coñece o significado do resto das palabras que interveñen no exemplo, entender o significado do exemplo en xeral e da unidade fraseolóxica en particular, sen a axuda dun *definiens* ou dunha tradución (Torrent-Lenzen, na prensa)⁴⁰. Na fraseoloxía bilingüe, tamén será de crucial importancia a tradución dos mesmos e a relación que se establece entre a tradución e a información acontextuada que figura no *definiens*.

6. Consideracións finais

Todo usuario dun dicionario agradece a exactitude e a claridade na obra que consulta, e esta esixencia será aínda maior nun dicionario bilingüe de descodificación á lingua materna. Consideramos impensable ter en conta as interrelacións entre lema, categoría gramatical e *definiens* na microestrutura dun dicionario co gallo de acadar sistematicidade e precisión. En calquera caso, un mal lema pode ser un impedimento para definir ben.

7. Referencias bibliográficas

- BURGER, Harald (2003²): *Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. Berlin: Erich Schmidt Verlag.
- DOBROVOL'SKIJ, Dimitrij O. (1988): *Phraseologie als Objekt der Universalienlinguistik*. Leipzig: Enzyklopädie.
- DROSDOWSKI, Günther; SCHOLZE-STUBENRECHT, Werner (1998): *Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten. Idiomatisches Wörterbuch der deutschen Sprache*. Mannheim et al.: Dudenverlag.
- DUCROT, Oswald (1984): *Le dire et le dit*. Paris: Les Éditions de Minuit.
- EGUREN, Luis; FERNÁNDEZ SORIANO, Olga (2004): *Introducción a una sintaxis minimalista*. Madrid: Gredos.
- ENGELBERG, Stefan; LEMNITZER, Lothar (2004² [2001¹]): *Lexikographie und Wörterbuchbenutzung*. Tübingen: Stauffenburg.
- ESPINAL, M. Teresa (2004): *Diccionari de Sinònims de Frases Fetes*. Barcelona / València: Universitat Autònoma de Barcelona, Servei de Publicacions / Publicacions de la Universitat de València / Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- GARCÍA-PAGE SÁNCHEZ, Mario (2008): *Introducción a la fraseología española. Estudio de las locuciones*. Barcelona: Anthropos.
- HAENSCH, Günther; OMEÑACA, Carlos (2004² [1997¹]): *Los diccionarios del español en el siglo XXI*. Salamanca: Ediciones Universidad de Salamanca.
- JESENŠEK, Vida (2007): “Äquivalenz in der mehrsprachigen Phraseologie”, en HÄCKI BUHOFFER, A.; BURGER, H. (2007): *Phraseology in Motion*. Baltmannsweiler: Schneider Verlag Hohengehren. Vol. II, 275-285.
- MARTÍNEZ LÓPEZ, Juan A. (2008): “Sobre la estructura morfosintáctica de las locuciones adjetivas”, en MELLADO BLANCO, Carmen (ed.): *Colocaciones*

⁴⁰ Tal como escribe Rey-Debove (1994:42), “una palabra desconocida, en un contexto de habla conocido, no recobra por ello su sentido, salvo si el contexto es definicional”.

- y fraseología en los diccionarios*. Frankfurt am Main et al.: Peter Lang, 106-116.
- MOLINER, María (1998² [1966-1967¹]): *Diccionario de uso del español*. Madrid: Gredos. (DUE).
- MONTORO DEL ARCO, Esteban Tomás (2006): *Teoría fraseológica de las locuciones particulares. Las locuciones prepositivas, conjuntivas y marcadoras en español*. Frankfurt am Main et al.: Peter Lang.
- MORVAY, Károly (2006): Recensión de SECO, M. et al. (2004): *Diccionario fraseológico documentado del español actual*, en *Estudis Romànics XXVIII*, 386-393.
- OLÍMPIO DE OLIVEIRA SILVA, Maria Eugênia (2007): *Fraseografía teórica y práctica*. Fráncfort del Meno et al.: Peter Lang.
- PENADÉS MARTÍNEZ, Inmaculada (2002): *Diccionario de locuciones verbales para la enseñanza del español*. Madrid: Arco Libros.
- (2002-2003): “La elaboración del Diccionario de locuciones verbales para la enseñanza del español (DICLOCVER)”, en *Revista de Lexicografía IX*, 97-129.
- (2005): *Diccionario de locuciones adverbiales para la enseñanza del español*. Madrid: Arco Libros.
- (2008): *Diccionario de locuciones nominales, adjetivas y pronominales para la enseñanza del español*. Madrid: Arco Libros.
- PÉREZ SALDANYA, Manuel; TORRENT-LENZEN, Aina (en prensa): “Los activadores negativos en catalán antiguo”, en *Actes du XXVe Congrès International de Linguistique et Philologie Romanes, Innsbruck 2007*. Tübingen: Niemeyer.
- PORTO DAPENA, José-Álvaro (1997): “Algunas observaciones sobre el contorno de la definición lexicográfica”, en ALMEIDA, Manuel; DORTA, Josefa (eds.): *Contribuciones al estudio de la lingüística hispánica. Homenaje al profesor Ramón Trujillo*. Tomo II, Santa Cruz de Tenerife: Montesinos, 211-226.
- (2002): *Manual de técnica lexicográfica*. Madrid: Arco Libros.
- REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: *Diccionario de la Lengua Española* (2001). Vixésima segunda edición. Madrid: Espasa Calpe. (DRAE).
- REY-DEBOVE, J. (1994): “La lexicografía moderna. Diccionarios Le Robert”, en *Voz y Letra V/I*, 31-45.
- RUIZ GURILLO, Leonor (1997): “Aspectos de fraseología teórica española”, en *Cuadernos de Filología. Anejo 24*. Valencia: Universitat de València.
- (2004): “Las locuciones marcadoras del español: análisis y aplicaciones”, en ALMELA, R.; RAMÓN TRIVES, E.; Wotjak, Gerd (eds.): *Fraseología contrastiva*. Murcia: Publicaciones de la Universidad de Murcia, 241-257.
- SCHLAEFER, Michael (2002): *Lexikologie und Lexikographie. Eine Einführung am Beispiel deutscher Wörterbücher*. Berlín: Erich Schmidt Verlag.
- SECO, Manuel; ANDRÉS, Olimpia; RAMOS, Gabino (2004): *Diccionario fraseológico documentado del español actual. Locuciones y modismos españoles*. Madrid: Aguilar.

- TORRENT-LENZEN, Aina (2007): “El *Diccionario español-alemán de fraseologismos idiomáticos* de Colonia: un proyecto en curso”, en *Estudis Romànics XXIX*, Barcelona, 279-289.
- (2008a): Recensión de OLÍMPIO DE OLIVEIRA SILVA, Maria Eugénia (2007): *Fraseografía teórica y práctica*. Frankfurt am Main et al.: Peter Lang, en *Lingüística en la Red (LinRed)*. http://www.linred.es/resenas_pdf/resena28_28022008.pdf [Data de consulta: 05/03/2008].
- (2008b): “Aspectos de fraseografía bilingüe español-alemán: la equivalencia frente a la definición”, en BERNAL, Elisenda; DECESARIS, Janet (eds.): *Proceedings of the XIII Euralex International Congress (Barcelona, 2008)*. Barcelona: Institut Universitari de Lingüística Aplicada / Universitat Pompeu Fabra, CD-ROM, 1433-1443. Versión ampliada en http://opus.bibl.fh-koeln.de/frontdoor.php?source_opus=185 [Data de consulta: 20/01/2009].
- (2008c): “El proyecto *Diccionario de locuciones español-alemán* de Colonia: una presentación”, en *Actas del II Congreso Internacional de Lexicografía Hispánica*. Alacant: Universitat d’Alacant et al., CD-Rom; ISBN: 978-84-612-5923-6. Tamén en: <http://www.cervantesvirtual.com> (Sección de Lingua) [Data de consulta: 20/01/2009].
- (en prensa): “La ejemplificación fraseográfica en el proyecto *Diccionario español-alemán de fraseologismos idiomáticos* de Colonia/Hamburgo”, en *Actas del III Congreso Internacional de Lexicografía Hispánica (Málaga 2008)*.
- (en preparación/a): “Objetivos y problemas de la fraseografía bilingüe español-alemán de descodificación”.
- (en preparación/b): “Die Negationsdistribution im spanischen Satz und ihre Konsequenzen für die Phraseographie des Spanischen”, publicación planeada en *Lebende Sprachen*.
- TORRENT-LENZEN, Aina; URÍA FERNÁNDEZ, Lucía (2006): “Reflexiones críticas sobre el *Diccionario fraseológico documentado del español actual de Manuel Seco et al.*”, en *Romanistik in Geschichte und Gegenwart* 12:2, Hamburg: Buske, 67-178.
- (2009): “Los niveles de significado recto y traslaticio en las definiciones del *Diccionario fraseológico documentado del español actual de Seco et al.*”, en *Lingüística en la Red (LinRed)*, 1-24. http://www.linred.com/articulos_pdf/LR_articulo_28012009.pdf [Data de consulta: 20/01/2009].
- VARELA, Fernando; KUBARTH, Hugo (1994): *Diccionario fraseológico del español moderno*. Madrid: Gredos. (DFEM).
- VILLALBA, Xavier (2004): *Diccionari Ballesta de gramàtica generativa*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona / Servei de Publicacions.
- WOTJAK, Gerd (1998): “¿Cómo tratar las unidades fraseológicas (UF) en el diccionario?”, en WOTJAK, Gerd (ed.): *Estudios de fraseología y fraseografía del español actual*. Frankfurt am Main et al.: Vervuert / Iberoamericana, 307-321.

ZULUAGA, Alberto (1980): *Introducción al estudio de las expresiones fijas*. Frankfurt am Main et al.: Peter Lang.

Abreviaturas e signos utilizados neste artigo⁴¹:

⁺: este signo significa que a palabra á que acompaña é flexiva.

Adj.: Adjektiv (adxectivo)

adj. Ph.: adjektivischer Phraseologismus (fraseoloxismo adxectivo)

adv. Ph.: adverbialer Phraseologismus (fraseoloxismo adverbial)

bzw.: beziehungsweise (ou tamén; ou senón)

konnektorw. Ph.: konnektorwertiger Phraseologismus (conector)

Neg.: esta abreviatura indica que, na oración na que intervén a locución en cuestión, algunha palabra ou estrutura (a partícula *no*, a interrogación retórica, a comparación etc.) debe activar un ámbito da negación e posibilitar, polo tanto, a aparición de palabras ou expresións –neste caso, locucións– negativas.

präp. Ph.: präpositionaler Phraseologismus (fraseoloxismo prepositivo)

pron. Ph.: pronominaler Phraseologismus (fraseoloxismo pronominal)

satzw. Ph.: satzwertiger Phraseologismus (fraseoloxismo oracional)

subst. Ph.: substantivischer Phraseologismus (fraseoloxismo substantivo)

o. ä. V.: oder ähnliche Verben (ou outros verbos similares)

ugs.: umgangssprachlich (coloquial)

Var.: esta abreviatura serve no noso dicionario *a)* para presentar variantes (referímonos a locucións que amosan diferenzas formais mínimas con respecto a outras, como son a presenza ou a ausencia dun artigo ou doutra partícula; tal é o caso de: *a efectos de* e *a los efectos de*) e *b)* para presentar locucións emparelladas entre si en virtude do fenómeno da variación (referímonos a unidades que amosan diferenzas aspectuais, categoriais, diatécticas etc., tales como *echar para atrás a alguien una persona* [ou *una cosa*] e *echarse para atrás una persona*; ou *¡a la eme!*, *irse a la eme una cosa* y *mandar a la eme algo* [ou *a alguien*] *una persona*).

verb. Ph.: verbaler Phraseologismus (fraseoloxismo verbal)

⁴¹ Trátase de abreviaturas e signos que tamén utilizamos no noso dicionario.

Anexo

Artigos extraídos da letra A

(compõeinte ordenador: *acto*)

acto seguido (adv. Ph.; überwiegend Schriftsprache; VAR.: **acto continuo** (oft in der juristischen Fachsprache, sonst selten)): gleich im Anschluss; direkt danach; anschließend. *Se tomó nota de los nombres de los asistentes a la reunión. Acto seguido se procedió a debatir, de acuerdo con lo previsto en el primer punto de la agenda, la formación de las comisiones.* Die Namen der Anwesenden wurden in eine Liste aufgenommen. Anschließend begann, gemäß dem ersten Tagesordnungspunkt, die Debatte über die Bildung der Kommissionen.

hacer acto de presencia [*en un lugar*] *una persona* (verb. Ph.; überwiegend Sach- bzw. Schriftsprache; in metaphorischer Verwendung (Personifikation) kann das Subjekt auch *una cosa* sein): bei einem Treffen, an einem Ort o. Ä. erscheinen bzw. anwesend sein. *Mi abogado me recomendó que, aunque no tengo derecho de voto, me conviene hacer acto de presencia en la asamblea de accionistas para que conste en el acta.* Mein Anwalt hat mir empfohlen, selbst wenn ich kein Stimmrecht habe, bei der Aktionärsversammlung anwesend zu sein, um im Protokoll zu erscheinen. *El Simbolismo hace acto de presencia en estas obras de Gauguin, dejando a un lado el Impresionismo característico de sus primeras pinturas.* Der Symbolismus taucht in diesen Werken von Gauguin auf, in denen der charakteristische Impressionismus der ersten Phase nicht mehr zu spüren ist. *La nieve hizo acto de presencia en nuestra localidad.* Der Schnee hat unserem Ort einen Besuch abgestattet.

(compõeinte ordenador: *agarrar*)

no [bzw. Neg.] **haber por donde agarrar algo** (verb. Ph.; ugs.; VAR.: **no** [bzw. Neg.] **tener por donde agarrarla una cosa**; **no** [bzw. Neg.] **saber por dónde agarrar algo una persona**): eine Sache hat weder Hand noch Fuß, ist absurd o. Ä. *Pedro dice cada tontería que no hay por donde agarrarla.* Pedro erzählt so viel Blödsinn, da fällt dir nichts mehr ein. *El proyecto de refinería no tiene por donde agarrarlo, es una salvajada contra el medioambiente.* Dieses Raffinerie-Projekt hat weder Hand noch Fuß und bedeutet einen brutalen Eingriff in die Umwelt. *Encuentro “El embrujo de Shanghai” un libro muy interesante. Lo recomendaría a la gente que le gusta leer, porque aunque al principio es un poco extraño y no sabes por dónde agarrarlo, después te metes mucho en la historia y te da hasta pena acabártelo.* Ich finde das Buch „Der Zauber von Shanghai“ sehr interessant. Ich würde es jedem empfehlen, der gerne liest. Denn obwohl es am Anfang etwas seltsam ist und man nicht weiß, was das Ganze eigentlich soll, identifiziert man sich später doch sehr mit der Handlung und ist sogar traurig, wenn das Buch zu Ende ist.

(compoñente ordenador: *agujero*)

no [bzw. Neg.] **haber visto algo [ni] por un agujero una persona** (verb. Ph.; ugs.; eher selten; abwertend): wegen mangelnder Erfahrung nicht die leiseste Ahnung von etwas haben. *Estoy harta de esos chavalillos que no han visto el mundo ni por un agujero*. Ich habe diese Burschen satt, die noch feucht hinter den Ohren sind. *Este "don Juan" no ha visto el verdadero amor ni por un agujero*. Was wahre Liebe angeht, hat dieser „Don Juan“ nicht die geringste Ahnung.

(compoñente ordenador: *ahorcar*)

no [bzw. Neg.] **ahorcar una persona por menos de** + Angabe einer Geldmenge (verb. Ph.; ugs.; VAR.: **no** [bzw. Neg.] **dejarse ahorcar una persona por menos de** + Angabe einer Geldmenge): jmd. ist nicht bereit, etwas zu tun, ohne dafür eine minimale Gegenleistung zu bekommen. *Yo no soy de los traductores que venden barato su trabajo. Por menos de un euro la línea no me dejo ahorcar*. Ich gehöre nicht zu den Übersetzern, die ihre Arbeit unter Wert verkaufen. Für weniger als einen Euro pro Zeile lasse ich mich auf nichts ein.

(compoñente ordenador: *aire*)

al aire (adj. bzw. adv. Ph.): **1.** an der Luft bzw. unbedeckt. *Si se te ha mojado el libro, lo mejor es que simplemente lo dejes secar al aire*. Wenn das Buch nass geworden ist, lässt du es am besten einfach an der Luft trocknen. **2.** (adj. bzw. adv. Ph.; oft in erotischen, eher vulgären Zusammenhängen). nackt (in Bezug auf einen Körperteil). *En pleno mes de febrero esa loca iba disfrazada de Eva con las tetas al aire*. Mitten im Februar lief diese Bekloppte im Eva-Kostüm mit nackten Titten herum.

(compoñente ordenador: *alma*)

ni [bzw. Neg.] **un alma** (pron. Ph.; ugs.): keine Menschenseele. *En aquel domingo de agosto no había ni un alma en las calles de Madrid*. An jenem Sonntag im August befand sich keine Menschenseele auf den Straßen von Madrid. *No había un alma en la calle de tanto calor que hacía*. Bei dieser Hitze war keine Menschenseele auf der Straße.

(compoñente ordenador: *atención*)

llamar la atención →1. *una persona* [oder *una cosa*]; →2. [*de alguien*] *sobre algo una persona*; →3. *a alguien una persona*; →4. *de alguien una persona* (verb. Ph.): **1. llamar la atención una persona** [oder *una cosa*]. auffällig sein. *Llama la atención la habitación octogonal con balcón que da al jardín*. Besonders auffällig ist das achteckige Zimmer mit Balkon zum Garten. **2. llamar la atención [de alguien] sobre algo una persona**. jmdn. auf etwas aufmerksam machen. *Queremos llamar la atención de la gente sobre algo que nos parece obvio*. Wir wollen die Leute auf etwas aufmerksam machen, das für uns offensichtlich ist. **3. llamar la atención a alguien una persona**. jmdn. zur Ordnung rufen. *Más de una vez he tenido que llamar la atención a este niño porque se distrae en clase y distrae*

también a los que están a su lado. Ich musste dieses Kind schon mehrfach zur Ordnung rufen, weil es im Unterricht nicht aufpasst und andere Mitschüler ablenkt.
4. llamar la atención de alguien una persona. jmds. Aufmerksamkeit auf sich ziehen. *Cuando estaba intentando llamar la atención del guardia para que me indicara la calle, vino un coche por detrás y me dio un golpe.* Als ich versuchte, den Polizisten auf mich aufmerksam zu machen, um ihn nach dem Weg zu fragen, fuhr mir ein Auto hinten drauf.

Artigo extraído da letra C

(compañente ordenador: *chapa*)

no [bzw. Neg.] **dar ni chapa una persona** (verb. Ph.; ugs.; VAR.: **sin dar ni chapa** (adv. Ph.)): nichts tun, nichts zu tun haben o. Ä. *Todos ayudamos a preparar la fiesta y tú fuiste el único que no dio ni chapa.* Alle haben bei der Vorbereitung für die Party geholfen, nur du, du hast keinen Handschlag getan. *Fue aburridísimo hacer unas prácticas en invierno en aquel hotel, porque apenas si había clientes y me pasaba el día sin dar ni chapa.* Das Praktikum im Winter in diesem Hotel war total langweilig. Es gab kaum Gäste und ich habe den ganzen Tag nur Däumchen gedreht.

Artigos extraídos da letra D

(compañente ordenador: *decir*)

a mí que no me digan (pragmatische Formel; ugs.): mit der Wendung betont der Sprecher den Wahrheitsgehalt seiner Aussage und drückt aus, dass er sich keine Gegenmeinung vorstellen kann. *A mí que no me digan: la mejor profesora de toda la escuela es Merche.* Für mich ist Merche ganz klar die beste Lehrerin der Schule. *Tantos y tantos recuerdos tiene uno asociados al rollo este de la Navidad (porque es un rollo, a mí que no me digan), que cuesta pasar de largo sin hacer lo que hacen todos: mandar felicitaciones, comprar regalos, etc.* Man verbindet so viele Erinnerungen mit diesem Weihnachtsblödsinn (echt ätzend, das muss man wirklich zugeben), dass es einem schwer fällt, nicht das zu machen, was alle anderen tun – Weihnachtskarten schreiben, Geschenke kaufen usw. *Ese tío está loco, a mí que no me digan.* Für mich ist der Typ eindeutig verrückt.

aunque [me] esté mal [el] decirlo (satzw. Ph.; ugs.): Bescheidenheitsformel, die ein Selbstlob begleitet. *Debo reconocer, aunque me esté mal decirlo, que dispongo de un cierto conocimiento sobre este tipo de juegos.* Ich will mich ja nicht selbst loben, aber ich muss zugeben, dass ich mich mit diesen Spielen ganz gut auskenne. *Hago postres muy ricos, aunque me esté mal el decirlo.* Eigenlob stinkt zwar, aber ich mache wirklich sehr leckere Desserts.

como decía aquel (pragmatische Formel; ugs.; VAR.: **como diría aquel; como decía** [oder **diría**] **el otro; como dijo aquel** [oder **el otro**]; **que decía** [oder **diría**] **el otro**): die Wendung begleitet feste Floskeln, andere Redewendungen o. Ä., wie z. B. *c'est la vie* oder *por algo se empieza*, und gilt als Rechtfertigung für deren Gebrauch; auf

Deutsch gesagt, wie man so schön sagt o. Ä. *Bueno, el piso que he encontrado es realmente muy pequeño, pero por algo se empieza, como decía aquel.* Die Wohnung, die ich jetzt gefunden habe, ist zwar winzig, aber man muss ja klein anfangen, wie man so schön sagt. *Manda huevos, que diría el otro, que además el difamador se quiera presentar como un buen ciudadano que nos avisa del peligro.* Das darf ja wohl nicht wahr sein, dass der Verleumder sich obendrein als guter Bürger darstellen möchte, der uns vor der Gefahr warnt. Das ist auf Deutsch gesagt eine große Schweinerei.

como quien dice (pragmatische Formel; ugs.; VAR.: **como aquel que dice; como si dijéramos; por así decir; por decirlo así; por decirlo de algún modo**): die Wendung begleitet eine subjektive Aussage und besagt, dass diese nicht wortwörtlich bzw. mit absoluter Genauigkeit zu verstehen ist; sozusagen, beinahe o. Ä. *Ahora no estoy para analizar las causas del accidente, más bien debo superar este trauma. Acabo de nacer, como quien dice.* Ich bin noch nicht so weit, um über die Ursachen des Unfalls nachzudenken. Wichtiger ist, zunächst einmal dieses traumatische Erlebnis zu verarbeiten. Es war sozusagen mein zweiter Geburtstag. *Es, por decirlo así, su novela más arriesgada y más comprometida. Y eso que a nuestro autor no le falta la vocación de compromiso en su producción.* Man darf ruhig behaupten, dass dieser sein mutigster und engagiertester Roman ist. Und das, obwohl es den Werken unseres Autors im Allgemeinen grundsätzlich nicht an Engagement mangelt.

como te⁺ lo digo (pragmatische Formel; ugs.; VAR.: **lo que yo te⁺ diga** (eher selten)): mit der Wendung betont der Sprecher in einem Gespräch den Wahrheitsgehalt seiner Aussage, welche seiner Meinung nach bzw. aus der Sicht des Gesprächspartners etwas Außergewöhnliches darstellt. *Como te lo digo, para mí no hay diferencia entre un hombre y una mujer, tampoco en relación con el servicio militar.* Für mich gibt es absolut keinen Unterschied zwischen Mann und Frau, und das gilt auch für den Wehrdienst. So sehe ich das eben. A – *Ayer te llamé Juanma.* B – *¡Ah! ¿De verdad?* A – *Como te lo digo. Su voz sonó muy triste cuando le dije que no estabas.* „Gestern hat Juanma für dich angerufen.“ „Ach, wirklich?“ „Wenn ich es doch sage. Seine Stimme klang sehr traurig, als er hörte, dass du nicht da warst.“

Artigos extraídos da letra E

(compñoente ordenador: *esto*)

a esto (konnektoiw. Ph.; ugs.): in dieser konkreten Situation. *Bajaba yo por la calle Fuencarral, y a esto que se me planta delante un Hare Krishna más alto que un pino y me dice con voz bucólica: A – ¿No crees que este mundo necesita un poco más de paz y de amor? B – ¿Eh?, sí, ya lo creo, mucha mala leche campa por aquí, sí... perdona, pero tengo un poco de prisa. A – Ese es uno de los males de este tiempo, la prisa... Ich kam gerade die Straße Fuencarral hinunter, als sich mir ein riesengroßer Hare-Krishna-Anhänger in den Weg stellte und mir mit seiner Engelsstimme sagte: „Sind sie nicht auch der Meinung, dass unsere Welt ein bisschen mehr Liebe und Frieden braucht?“ „Was sie nicht sagen! Ja, das stimmt,*

die Leute sind wirklich das Letzte ... aber entschuldigen Sie bitte, ich habe es etwas eilig.“ „Und genau dies ist eines der Probleme unserer Zeit – die Eile ...“

(compoñente ordenador: *efecto*)

al efecto de (präp. Ph.; Verwaltungssprache; **VAR.:** *a [los] efectos de; al efecto* + Adj. (adv. Ph.); *a [los] efectos* + Adj. (adv. Ph.); *a efectos de que* (konjunktio. Ph.)): zwecks. *La Unión Europea elaborará una lista de países democráticos a efectos de asilo: los ciudadanos de los países que figuren en ella, por no ser perseguidos, no podrán solicitar asilo en los Estados miembros.* Um die Asylgewährung zu regeln, wird die Europäische Union eine Liste mit demokratischen Ländern ausarbeiten. Die Bürger der in der Liste aufgeführten Länder werden keinen Anspruch auf Asyl in den Mitgliedsstaaten haben, da sie nicht verfolgt werden. *Las fotocopias de documentos no siempre tienen validez a efectos legales, tampoco si están certificadas.* Bei amtlichen Angelegenheiten werden Fotokopien von Dokumenten nicht immer anerkannt, auch nicht wenn sie beglaubigt sind. *Los padres presentaron una solicitud a efectos de que los exámenes fueran corregidos por dos profesores.* Die Eltern stellten den Antrag, die Prüfungen von zwei Lehrern korrigieren zu lassen.

Artigo extraído da letra L

(compoñente ordenador: *lengua*)

sacarle la lengua →1. a alguien [oder a algo] *una persona*; →2. *a algo (no material) una persona* (verb. Ph.): **1. sacarle la lengua** a alguien [oder a algo] *una persona*. jmdm. die Zunge herausstrecken (als Zeichen des Hohns gegenüber Anderen, der Beleidigung o. Ä.). *Dos hermanas condenadas por desacato a la autoridad a seis meses de cárcel por sacarle la lengua a un guardia civil.* Zwei Schwestern werden wegen Beamtenbeleidigung zu sechs Monaten Haft verurteilt, weil sie einem Guardia Civil die Zunge herausstreckten. *Los niños le sacan la lengua a una silla si se han dado un golpe con ella en señal de enfado, pero con el proceso de maduración deberíamos comprender que el problema no está en la silla sino en nosotros.* Wenn Kinder sich an einem Stuhl stoßen, strecken sie ihm schon mal die Zunge raus, um zu zeigen, dass sie verärgert darüber sind, aber wenn man erwachsen wird, sollte man begreifen, dass das Problem nicht der Stuhl ist, sondern man selbst. **2. sacarle la lengua** a algo *(no material) una persona*. etwas den Rücken kehren, trotzen o. Ä. *Cebollas en escabeche, un humeante perril con papas y un jarro de chichón son lo mejor para calentar las venas y sacarle la lengua al frío.* Marinierter Zwiebeln, ein dampfender Schinken mit Kartoffeln und ein Krug mit Chichón sind das Beste, um sich zu wärmen und der Kälte zu trotzen. *Lo único que puedo decirte es que vale la pena sacarle la lengua al mundo, sacarle el trasero y seguir siendo como es uno.* Ich kann dir nur eines sagen: Es lohnt sich, nichts um die Meinung anderer zu geben, ihnen den Rücken zu kehren und sich selber treu zu bleiben.

Artigos extraídos da letra T

(compoñente ordenador: *terreno*)

minar el terreno *una persona* [oder *una cosa*] (verb. Ph.; VAR.: **minar el terreno de algo** *una persona* [oder *una cosa*]; **minar el terreno a alguien** [oder *a algo*] *una persona* [oder *una cosa*]): jmds. – meist absichtliches und heimliches – Handeln wirkt auf eine Situation ein bzw. etwas beeinflusst eine Situation, so dass Pläne, Absichten o. Ä. einer anderen Person unmöglich gemacht werden. *Diversos factores han minado el terreno para la creación de un consenso*. Unterschiedliche Faktoren haben dazu geführt, dass die Voraussetzungen für einen Konsens untergraben wurden. *Secretos y mentiras, tanto en la adopción como en otros contextos, tienden a minar el terreno en el cual se deben establecer y desenvolver las relaciones entre padres e hijos*. Geheimnisse und Lügen sowohl bei einer Adoption als auch in anderen Zusammenhängen tragen nicht gerade dazu bei, die Beziehung zwischen Eltern und Kindern zu festigen und zu entwickeln. *El contexto en que se produce la reunión no es el deseable. Pérez Touriño se ha dedicado en la última semana a minar el terreno del entendimiento, lanzando advertencias severas a Feijóo para que evite actitudes “partidistas” e insinuando su dependencia a la dirección nacional del PP*. Die Begleitumstände dieses Treffens sind nicht gerade die besten. In der vergangenen Woche stiftete Pérez Touriño Unfrieden, indem er Feijóo ernsthafte Drohungen zukommen ließ, damit dieser seine parteiische Einstellung grundsätzlich aufgibt, und Andeutungen über dessen Abhängigkeit von der Führungsspitze des Partido Popular machte. *Se estima que puede ser una táctica de Musharraf para minar el terreno a los dirigentes de la oposición*. Es handelt sich hierbei vermutlich um eine taktische Maßnahme von Musharraf, um die Oppositionsführer zu schwächen.

(compoñente ordenador: *tibio*)

ponerse tibia a + Inf. *una persona* (verb. Ph.; ugs.; übliche Nennform: **ponerse tibio**⁺; VAR.: **ponerse tibia a** + Subst. *una persona*; **ponerse tibia de** + Subst. *una persona*): sich einer bestimmten Tätigkeit mit Inbrunst und in ausgiebigem Maße widmen, oft in Bezug auf Essen und Trinken. *Se puso tibio de whisky*. Er hat sich mit Whisky abgefüllt. *Yo iba de chófer de los demás, con lo cual no me bebí ni una triste cerveza, pero vamos, aún así me puse tibio a tortilla de patatas*. Ich musste die anderen chauffieren, das heißt, ich habe nicht mal ein Bier getrunken, aber zumindest Unmengen an Kartoffel-Omelett verputzt. *Me puse tibia a hacer fotos durante la boda*. Ich habe während der gesamten Hochzeit meine Kamera nicht aus der Hand gelegt und konnte vom Fotografieren nicht genug bekommen.

estar tirada una cosa (verb. Ph.; ugs.; übliche Nennform: **estar tirado**⁺): 1. spottbillig sein. *Gracias a que hubo abundante lluvia, la fruta está tirada este año*.

Das Obst ist spottbillig dieses Jahr. Es hat ja auch reichlich geregnet. **2.** kinderleicht sein. *Este ejercicio de matemáticas está tirado: yo lo he resuelto en dos minutos.* Diese Matheübung ist kinderleicht: Nach zwei Minuten hatte ich die Aufgabe schon gelöst.

Artigos extraídos da letra Y

(compoñente ordenador: *ya*)

que ya ya (adj. Ph.; ugs.): mit der Wendung betont der Sprecher die starke Ausprägung einer negativen Eigenschaft. *Espero acertar ahora, que voy con un despiste que ya ya.* Ich hoffe, ich liege jetzt endlich richtig – also ehrlich, ich bin so neben der Spur, das geht wirklich auf keine Kuhhaut. *Desde luego, hay historias que ya ya.* Also echt, es gibt vielleicht Sachen!

(compoñente ordenador: *yema*)

dar en la yema una persona (verb. Ph.; ugs.): genau das tun, was erwartet wurde, notwendig war, jmdm. gefällt o. Ä.; den Nagel auf den Kopf treffen. *¡Has dado en la yema! ¡Qué fotos tan geniales de la erupción del volcán! ¡Pasarán a la historia!* Tolle Schnappschüsse! Was für geniale Fotos von dem Vulkanausbruch! Sie werden bestimmt in die Geschichte eingehen. *Has dado en la yema: lo que has dicho es justamente lo que yo quería decir.* Du hast den Nagel auf den Kopf getroffen. Genau das meinte ich. **VAR.: dar a alguien en la yema del gusto una persona** (verb. Ph.; ugs.): jmds. Geschmack genau treffen. *El renombrado compositor creó un vals que dio en la yema del gusto a los nostálgicos.* Der berühmte Musiker komponierte einen Walzer, der genau den Geschmack der Nostalgiker traf. *El desfile de moda dio en la yema del gusto a los asistentes.* Die Modenschau traf haargenau den Geschmack der Zuschauer.

(compoñente ordenador: *yente*)

yente y viniente (adj. Ph.; selten): kommend und gehend. *Parece que son comerciantes, gente yente y viniente que nunca para dos días en el mismo sitio.* Ich vermute, sie sind Geschäftsreisende – Leute, die kommen und gehen und niemals zwei Tage am selben Ort bleiben.

(compoñente ordenador: *yogur*)

mal yogur (subst. Ph.; ugs.): schlechte Laune, böse Absichten o. Ä. *Tenían la misma cara de mal yogur que de costumbre, aunque se suavizaron un tanto al ver el dinero.* Sie machten das übliche mürrische Gesicht, obwohl sich ihre Miene ein bisschen entspannte, als sie das Geld sahen.

(compoñente ordenador: *yugular*)

directo a la yugular (adv. Ph.; ugs.; meistens mit *ir*; **VAR.: directo⁺ a la yugular** (adj. Ph.)): **1.** die Wendung bezieht sich auf die Art und Weise, direkt, gezielt, aggressiv o. Ä. zu handeln bzw. eine Meinung zu äußern; jmdn. meistens mit Worten gezielt attackieren. *Fue un ataque personal y directo a la yugular.* Das war

ein persönlicher und direkter Angriff. *Se vio un equipo convencido y punzante, que se lanzó directo a la yugular de Francia, la cual se vio desbordada por la situación.* Die Mannschaft spielte aggressiv und überzeugend gegen ihre französischen Gegner, die mit der Situation völlig überfordert waren. *Como suele suceder, el espectro de opiniones va desde las que le saltan directo a la yugular hasta las que no le ven un solo defecto.* Wie es oft der Fall ist, reicht das Meinungsspektrum von sehr negativen Ansichten, die alles niederschmettern, bis hin zu sehr positiven, bei denen nichts in Frage gestellt wird. *Esta frase va directa a la yugular: "Las madres hacen todo lo que está en sus manos por sus hijos, menos dejarlos ser ellos mismos".* Diese Aussage trifft den Kern der Sache: „Mütter tun für ihre Kinder alles, was in ihrer Macht steht, sie lassen sie nur nicht sie selbst sein!“ **2.** die Wendung bezieht sich auf eine direkte Wirkung bzw. Auswirkung, auf die Intensität des Erlebten o. Ä. *Es una melodía pegadiza que va directo a la yugular.* Die Melodie ist total eingängig und geht direkt ins Ohr. *El gusanillo de la curiosidad me atacó directo a la yugular.* Da platzte ich fast vor Neugierde. *Su show fue más o menos el mismo de siempre, directo a la yugular, con una excelente puesta en escena y más brutalidad que otras bandas de heavy metal.* Ihre Show war eigentlich wie immer, sie haute voll rein! Der Bühnenauftritt war klasse, und sie hatten weitaus mehr Power als viele andere Heavy-Metal-Bands.